

Abrahám, pútnik nádeje proti nádeji

(Gn 12 – 25)

Keď Boh povoláva Abrama, dáva mu trojaký prísľub: potomstvo, zem a požehnanie. Cesta k naplneniu týchto prísľúbení bude isto omnoho dlhšia, ako by si Abram pri povolaní dokázal predstaviť. Možno aj preto, že nevie, do čoho ide, opúšťa odvážne svoju rodinu a vyberá sa na cestu. Berie vážne povolanie byť pútnikom – hoci „ani nevedel, kam ide“ (Hebr 11,8).

Ak by sme chceli zmerať, koľko putoval, musíme začať v chaldejskom Ure, odkiaľ s otcom Tárem prešiel do Charanu. Tam ho Boh, ktorého Abram vlastne ani nepozná, pozýva odísť „zo svojej krajiny, od svojho príbuzenstva a zo svojho otcovského domu do krajiny“ (Gn 12,1), ktorú mu Boh ukáže. Odtiaľ putuje do Negebu (v južnej časti Kanaánu). Potom sa ešte „prejde“ do Egypta a zasa sa vráti do Zaslúbenej zeme, do Hebronu. To je celé spolu asi 2 500 km.

Abram svojím putovaním dokazuje vieru v Boha, ktorého pozná len po hlase; jediným vodítkom, motívom putovania sú oné tri Božie prísľúbenia. Treba si uvedomiť, že keď Abram odchádza od rodiny, pretrháva tak všetky rodinné zväzky; stáva sa tulákom, ktorý okrem svojej neplodnej manželky nemá vlastne nič.

Nevieme, koľko mal Abram rokov, keď ho Boh povolal. No vieme, že keď Boh s ním obnovuje svoju zmluvu, má už 86, Sára asi o desať rokov menej. Keď Boh Abramovi pripomína svoje prísľúbenia, zdá sa, že Abram je naozaj rezignovaný:

„Neboj sa, Abram, ja som tvoj štít. Tvoja odmena bude veľmi veľká!“ Abram odpovedal: „Pane, Bože, čože mi dáš? Ved' ja odidem bezdetný a dedičom môjho domu bude damašský Eliezer.“ A Abram pokračoval: „Ved' si mi nedal potomstvo a môj domorodý sluha bude mojím dedičom!“ Ale Pán mu povedal: „On nebude tvojím dedičom. Tvojím dedičom bude ten, čo vyjde z tvojho lona.“ Vyviedol ho von a povedal mu: „Pozri na nebo a spočítaj hviezdy, ak môžeš!“ A uistil ho: „Také bude tvoje potomstvo!“ Abram uveril Bohu a to sa mu počítalo za spravodlivosť. Potom mu povedal: „Ja som Pán. Ja som ťa vyviedol z Chaldejského Uru, aby som ti dal do vlastníctva túto krajinu.“ (15,1-7.18)

Zdá sa, že tento prísľub si starý Abram a starnúca Sarai vysvetlili po svojom. Sarai, podľa starého mezopotámskeho práva, dala svoju slúžku Hagar Abramovi za manželku s tým, že deti, ktoré porodí adoptuje a budú jej aspoň právne. To však nebol Boží plán. Keď si však človek Božie plány vysvetlí po svojom a pokúsi sa ich realizovať na vlastnú päsť, prinesie to viac zvydy ako dobra. Rovnako to bolo aj s počatím a narodením Izmaela... Hagar začína pohŕdať Sarai, tá zasa na ňu žiarli.

Ďalších 13 rokov Izmael rastie, Abram v sebe nesie stále ťažšie otázku, či je Boh verný svojim prísľubom a inak akoby sa nič nedialo. A potom Boh prichádza a deväťdesiatdeväť ročnému Abramovi znovu obnovuje svoj sľub: „Ja som všemohúci Boh, ... mám zmluvu s tebou, že budeš otcom mnohých národov. A tvoje meno nebude už viac Abram, ale Abrahám, lebo ťa urobím otcom mnohých národov. Dám sa ti rozrásť prenáramne, rozmnožím ťa v národy, i králi z teba vzídu. A uzavieram zmluvu medzi mnou a tebou a medzi tvojím potomstvom po tebe vo všetkých pokoleniach ako zmluvu večnú, že budem Bohom tvojím a tvojho potomstva po tebe. A tebe i tvojmu potomstvu po tebe dám krajinu, v ktorej si ako prišelec, celú zem Kanaán do večného vlastníctva; a budem vaším Bohom. ... Svoju manželku Sarai už nebudeš volať Sarai, ale Sára bude jej meno. Ved' ťa požehnám a dám ti z nej syna. Aj ju požehnám: Z nej budú pochádzať národy a králi národov.“ (por. Gn 17,1-16)

To je ale už, zdá sa, na Abraháma príliš. Nebráni sa síce Božím prísľubom, ale jeho roztrpčene ironická odpoveď naznačuje, že mu je po tých rokoch naozaj ťažko, keď znovu počuje Boha, ktorý – ako sa mu zdá – viac sľubuje, ako koná: *Tu padol Abrahám na tvár a smial*

sa; myslel si totižto: „Vari sa môže storočnému niečo narodiť a deväťdesiatročná Sára môže ešte porodiť?!“ A Abrahám povedal Bohu: „Keby aspoň Izmael žil z tvojej priazne!“ Ale Pán opakoval: „Tvoja žena Sára ti porodí syna a dáš mu meno Izák, a svoju zmluvu s ním urobím zmluvou večnou preň i pre jeho potomstvo po ňom.“ (Gn 17,17-19)

Abrahám sa už javí ako stavec nad hrobom, už sa smeje z Božích prísľubov. Ved' má takmer 100 rokov a zdá sa, že jediné, čo sa z Božích prísľubov naplnilo, je materiálny dostatok, ktorý je tiež chápaný ako prejav požehnaní. Ale prísľúbené potomstvo nikde, v zasľúbenej zemi je stále prišelec... No napriek tomu, že sa zdá rezignovaný, aj naďalej plní Božie pokyny.

Sára je už tiež rezignovaná, keď začuje, že by predsa len mohla porodiť, reaguje podobne ako Abrahám – ironickým smiechom, ktorý vystrieda strach:

Abrahám a Sára boli starí, pokročilí vekom; Sára sa už nestávalo, čo sa stáva ženám. Preto sa Sára sama v sebe zasmiala, mysliac si: „Teraz, keď som stará (var.: zvädnutá), budem mať rozkoš? A môj pán je tiež už stavec!“ Tu Pán povedal Abrahámovi: „Prečo sa Sára smeje a myslí si pri tom: »Mohla by som naozaj ešte porodiť, takáto stará?« Je azda Pánovi nejaká vec nemožná? O rok v tomto čase sa vrátim k tebe a Sára bude mať syna!“ Sára zapierala: „Ja som sa nasmiala!“ Bála sa totiž. On však povedal: „Nie. Smiala si sa.“ (18,9-15)

Napokon Boh uskutočňuje svoj plán aj pri slabej viere človeka, aj vtedy, keď krehký človek rezignuje na Božie prísľúbenia, dokonca sa z nich smeje. Boží plán je väčší ako naše predstavy; je väčší, ako naša schopnosť veriť v nekonečné Božie možnosti. Boží plán je dôležitejší ako naše pochybnosti. Preto naša „nevernosť“ nemôže „zmarit' Božiu vernosť“ (por. Rim 3,3).

Spolu so splneným Božím prísľubom sa pretvárajú ľudské srdcia a aj emócie: „Radostný smiech mi spôsobil Boh. Každý, kto o tom počuje, bude sa mi smiať.“¹ (Gn 21,6)

Samotné meno „Izák“, zo slova jischaq – smial sa, je pripomienkou Abrahámovho aj Sárinho smiechu.

Samozrejme, toto by bol príliš ľahký (a vzhľadom na Božiu pedagogiku aj lacný) záver Abrahámovho príbehu. Tá istá Sára, keď vidí, ako sa Izmael posmieva (znova narážka na smiech) Izákovi, žiada Abraháma, aby Hagar s Izmaelom poslal preč – áno, tá istá Sára, ktorá kedysi vzala do vlastných rúk plnenie Božieho plánu, teraz akosi ťažko nesie pohľad na ovocie svojho konania. To už má Izák aspoň 3 roky, Izmael aspoň 17 a Abrahám 103. Písmo hovorí, že „táto reč sa veľmi dotkla Abraháma, ved' šlo o jeho syna“ (21,11).

Boh však stále sleduje svoj plán a dáva Sára za pravdu: „Netráp sa ... Počúvni Sárú vo všetkom, čo ti hovorí, lebo podľa Izáka sa bude volať tvoje potomstvo!“ (21,12)

Ale ani to nie je koniec. Po nejakom čase, keď Izák podrástol – môžeme sa len domnievať, koľko mohol mať rokov – prichádza ďalší šok: *Boh skúšal Abraháma a povedal mu: „Abrahám!“ On odpovedal: „Tu som.“ A on hovoril: „Vezmi svojho syna, svojho jediného syna Izáka, ktorého miluješ, a choď do krajiny »Morja«! Tam ho obetuj ako zápalnú obeť na jednom z vrchov, ktorý ti ukážem.“ (22,1-2)*

Ktovie, čo všetko sa odohrávalo v Abrahámovom srdci. Svätopisec o tom nehovorí vôbec nič. Len pochtivo opíše Abrahámovu poslušnosť. Mohli by sme povedať, že Abrahám už toho v živote videl a zažil toľko, že ani toto ho nevyviedlo z rovnováhy. No nezabúdajme, že Izák mu ostáva ako jediný syn a dedič. Bez neho nemá v Abrahámovom živote zmysel nič z toho, čo má, bez neho sú aj Božie prísľúbenia nenaplnené.

¹ Var.: „Boh mi dal dôvod smiať sa, všetci, ktorí sa to dozvedia, budú sa smiať so mnou.“

Udalosť s obetovaním Izáka začína utkávať refrén, ktorý bude znieť celým Písmom: ochota človeka dať Bohu to najvzácnejšie je tým najväčším zázrakom viery plnej nádeje. Keď Abrahám poslúcha Boží hlas, je to vrchol jeho putovania „*proti nádeji v nádeji*“ (Rim 4,18):

Potom vzal Abrahám drevo na zápalnú obeť a naložil ho na svojho syna Izáka; sám vzal oheň a nôž a takto šli obaja spolu. Tu povedal Izák svojmu otcovi Abrahámovi: „Otče!“ On mu odvetil: „Hľa, tu som, syn môj!“ A on mu povedal: „Drevo a oheň na zápalnú obeť je tu, kde však je baránok na zápalnú obeť?“ Abrahám mu odvetil: „Boh si už obstará baránka na zápalnú obeť, syn môj.“ A išli obaja spolu ďalej. Keď došli na miesto, ktoré mu označil Boh, Abrahám tam postavil oltár, naukladal drevo, poviazal svojho syna Izáka a položil ho na oltár na drevo. Potom Abrahám siahol rukou a vzal nôž, aby zabil svojho syna. Vtedy naň zavolať Pánov anjel z neba: „Abrahám, Abrahám!“ On odpovedal: „Tu som.“ On mu povedal: „Nevystieraj ruku na chlapca a neubližuj mu! Teraz som totiž poznal, že sa bojíš Boha a neušetril si svojho jediného syna kvôli mne.“ Tu zdvihol Abrahám oči a uzrel barana, ktorý bol rohami zachytený v kroví. Abrahám podišiel, barana vzal a obetoval ho ako zápalnú obeť namiesto svojho syna. A Abrahám nazval toto miesto „Pán vidí“, a tak sa ešte aj dnes hovorí: „Na vršku Pán uvidí“. Pánov anjel však aj druhý raz volal na Abraháma z neba: „Na seba samého prisahám – to je Pánov výrok: Pretože si toto urobil a svojho syna, svojho jediného si neušetril predomnou, zahrniem ťa požehnaním a prenáramne rozmnožím tvoje potomstvo. Bude ho ako hviezd na nebi a ako piesku na morskom brehu. Tvoje potomstvo sa zmocní brán svojich nepriateľov a v tvojom potomstve budú požehnané všetky národy zeme preto, že si poslúchol môj hlas.“ (22,6-18)

Po tejto udalosti Písmo zakončuje Abrahámov príbeh sériou dobrých správ: rodokmeň Abrahámovho brata Nachora, Izákovo manželstvo a potomstvo Izmaela. Do tohto konceptu zapadá aj Sárina smrť a pohreb. Spomínajú sa akoby účelovo, aby poslúžili ako podklad pre zvestovanie ďalších dvoch dobrých správ: kúpu pozemku s jaskyňou, ktorá sa stane dedičným pohrebiskom – a teda je splnením Božieho prísľubu o zemi, ktorú dostane Abrahámov potomstvo – a ďalšie manželstvo Abraháma s Keturou, z ktorého má ešte 6 synov. S tými síce Abrahám naložil tak, ako s Izmaelom – dostali len dary a poslal ich preč – ale aj oni sú dôkazom splnenia Božích prísľubov. Pochopiteľne, zo všetkých synov Abraháma je Izák celkom výnimočný, je synom prísľubenia, v ňom Božie prísľubenia Abrahámovi majú svoj vrchol.

Pozorný čitateľ o pár veršov ďalej zistí, že Abrahám, ktorý sa dožil 175 rokov, sa postaral Izákovi o manželku Rebeku – oženil sa, keď mal 40, teda 3 roky po smrti svojej matky Sáry. Abrahám teda veľmi pravdepodobne poznal aj svojich vnukov Ezaua a Jakuba. Azda aj preto Písmo môže o Abrahámovej smrti priniesť v zásade radostnú správu: *I pomínul sa Abrahám a zomrel v peknom veku, starý a uspokojený životom, a pripojil sa k svojmu ľudu.* (25,8)

Svojím životom sa stal prototypom veriaceho človeka a vzorom spravodlivosti: „*Abram uveril Bohu a to sa mu počítalo za spravodlivosť*“ (15,6).

Abrahámov život nás učí, že neochvejná nádej, ktorá sa prejavuje bezhraničnou dôverou v Boha je neomylný návod na život. Nádej je nástroj, za ktorý človek platí vlastnými očakávaniami, túžbami a ochotou konať napriek pocitom. No je to nástroj, ktorým si – jedine a výlučne vďaka spolupráci s Božou milosťou – dokáže vybudovať s Bohom vzťah, v ktorom získava srdce slobodné pre Boha; nadobúda nadhľad, vďaka ktorému sa dokáže povzniesť nad vlastné predstavy; a napokon, stáva sa pre svoje okolie dôkazom toho, čo zvolá svätý Pavol: „*Ospravednení z viery, žijeme v pokoji s Bohom skrze nášho Pána Ježiša Krista. Skrze neho máme vierou prístup k tej milosti, v ktorej zotrávame, aj sa chválime nádejou na Božiu slávu. A nielen to: chválime sa aj súženiami, veď vieme, že súženie prináša trpezlivosť, trpezlivosť osvedčenú čnosť a osvedčená čnosť zasa nádej. A nádej nezahanbuje, lebo Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali.*“ (Rim 5,1-5)